

установі за спеціальністю 26.00.05 Музеєзнавство. Пам'яткознавство й результати співпраці кафедри музеєзнавства та експертизи історико-культурних цінностей Київського національного університету культури і мистецтв з іншими організаціями на ниві підготовки кадрів.

Дванадцятий нарис к. і. н. В. Науменка "Заходи щодо гармонізації, змістовного наповнення та функціональної організації середовища, в якому перебувають фортифікаційні споруди та будівлі оборонного призначення Києва XVIII — початку XX ст. Аналітична записка" (с. 198—203) має прикладний характер, оскільки містить аналіз проблеми музеєфікації такої категорії комплексів та

об'єктів. Дослідник також умістив додаток "Форми впливу фортифікаційних споруд XVIII — поч. XX ст. на міський ландшафт Києва та пропозиції з її сучасного використання" (с. 204—282), в якому згрупував 120 об'єктів, що потребують музеєфікації.

Отже, вихід друком рецензованого видання, що висвітлює сучасний стан пам'яткоохоронної справи та її педагогічні засади, став помітною подією в українському пам'яткознавстві та музеології. Напрацювання авторського колективу монографії можуть бути використані не лише в діяльності установ з охорони пам'яток і музеїв, а також у процесі підготовки майбутніх фахівців із музеєзнавства та пам'яткознавства.

Список використаної літератури

1. *Титова О. М.* Жив і працював з любов'ю / О. М. Титова // Матеріали 20-ї Всеукраїнської науково-практичної конференції "Актуальні питання науки і техніки", м. Київ, 7—8 жовтня 2021 р. ; Нац. істор.-архітек. Музей "Київська фортеця", Держ. політех. музей при НТУУ "КПІ ім. М. І. Сікорського". — Київ, 2021. — С. 280—282. — Режим доступу: https://www.kyiv-fortress.org.ua/_files/ugd/477701_0d03635703004dad89f7c8463c46dd03.pdf (дата перегляду: 03.12.2022). — Назва з екрана.

Дмитро Кенін,

кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
відділу ретроспективної бібліографії
Книжкової палати України

Надійшла до редакції 5 грудня 2022 року

СОЦІОКОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 272-732.2-722.52-662(456.31)Франциск(045)
DOI: 10.36273/2076-9555.2022.12(317).22-26

Микола Сенченко,

директор Книжкової палати України, професор,
e-mail: director@ukrbook.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7445-5185>

Цивілізаційний проєкт "Папська імперія Риму": папи та кардинали Ватикану*

У статті подано стислу характеристику Папи Франциска — аргентинського кардинала-єзуїта. Посівши Святий Престол, він продовжує політику, спрямовану на реалізацію цивілізаційного проєкту "Папська імперія Риму", про який йшлося в попередніх дослідженнях автора.

Ключові слова: Ватикан; Папа Франциск; Папа Іоанн Павло II; "Солідарність"; католики; уніати; орден єзуїтів, цивілізаційні проєкти; світове панування

Мета дослідження: надати уявлення про роль Католицької церкви в історичному розвитку людства; висвітлити політику Папи-єзуїта Франциска I, спрямовану на захист інтересів Ватикану та його курсу на світове панування.

Папа Франциск — єзуїт Хорхе Бергольйо

На початку 2013 р. Бенедикт XVI залишив сан, посилаючись нібито на проблеми зі

здоров'ям, і новим Папою став латиноамериканський єзуїт Х. Бергольйо, який прийняв знакове для католицького світу ім'я Франциска I.

Хорхе Маріо Бергольйо народився в Буенос-Айресі в Аргентині 17 грудня 1936 р., 1958 р. став єзуїтом у віці 11 років, 1992 р. — єпископом-помічником. Від 1998 р. служив архієпископом Буенос-Айреса, 2001 р. був зведений у

* Продовження. Початок див.: Вісник Книжкової палати. 2022. № 4. С. 3—12; № 5. С. 3—9; № 6. С. 12—19. № 7. С. 31—39; № 8. С. 20—24; № 10. С. 25—32; № 11. С. 20—28.

Колегію кардиналів і став аргентинським кардиналом Римо-католицької церкви. У 2001—2013 рр. мав титул священника церкви Сан-Белларміно, 2013 р. на конклаві був обраний Папою Римським, ставши першим понтифіком-езуїтом.

Варто зауважити, що вступ Х. Бергольйо до ордену єзуїтів, або Товариства Ісуса, у ранньому віці пояснюється не лише особливостями його характеру, а й позицією цього об'єднання в Південній Америці на початку XVII ст.

З погляду букмекерів, Папа Франциск мав стати золотим, навіть більше — алмазним. Могутність сімейств Гани, побудована на роторгівлі, мусила поєднатися з геополітичним впливом картерівської команди, до якої належали К. Аннан, Л. Брахімі, глава Пентагону Ч. Хейгел, М. Горбачов і ватиканський богослов Г. Кюнг, який розпочав кампанію проти Бенедикта XVI від моменту його обрання. Кюнг заслужив на спеціальну нагороду горбачовсько-картерівського Будапештського клубу, активним членом якого є колишній "знавець мови дельфінів", а нині наставник західних попірок і московської професури М. Лайтман.

Чи обов'язково це означає, що "Петро Римлянин", передбачений пророцтвом святого Малахії, стане останнім на ватиканському Престолі? Безперечно, ні. По-перше, "стадом овець", яких, за Малахією, "пастиме" останній, 112-й, Папа, католицькі парафіяни стали ще задовго до його обрання. По-друге, Святий Престол може переїхати в Гану, що анітрохи не суперечитиме Європейській Конституції, а майно в Римі й інших "містах на семи пагорбах" — перейти в управління Трибичної комісії. Звісно, це мало статися не відразу, а після італійських виборів 2018 р., де головною темою, природно, була педофілія Берлусконі в одному флаконі з його ватиканськими зв'язками.

Обрання Бергольйо залишило режисерів без зброї. Він єзуїт, але друг Ратцінгера; він латиноамериканець, але не теоліберал; він консерватор, але не догматик; він етнічний італієць, але чужий римському снобізмові; він аскет, але відданий асоціації, що спочатку служила найпотужнішим "полком" Берлусконі. Вибір зроблено так, що інтриганам нема за що учепитися: провідний орден змінився, а спадкоємність збереглася; корупційний імідж зруйновано, а палаци — на місці.

Вік? Мантру "омолодження" світські критики виголошували постійно, але хіба батько, який не виховав синів, авторитетніший за "молодого фахівця"? До речі, конклав мав у запасі кардинала майже вдвічі молодшого, проте такого ж по-

слідовного консерватора: філіппінець Л. А. Тагле залишився в резерві, зокрема і єзуїтському.

Ю. Волох, найближчий колега К. Санстейна, за кілька днів до конклаву визнав поразку, принаймні помилившись у прогнозах, що "школа Сколи" візьме верх. Вебресурси "учителів демократії" розписалися в лояльності Папі Франциску, залишивши Б. Обаму наодинці з "Чорним Петром", який зазнав поразки. Пророцтво Малахія не справдилося, адже помиляються не лише політологи, а й святі.

Тижнем раніше брат Обама поступився конкурентові на місцевих виборах у рідній Кенії, а 4 березня 2013 р. реформатори цієї країни також програли, здавалося б, добре прораховану гру. У цьому запеклому змаганні неабияке значення мав "опір матеріалів": президентські вибори католик-націоналіст У. Кеніятта виграв у євангеліста-глобаліста Р. Одінги, і не допомогли ані вирок Кеніятті від Міжнародного карного суду, ані підтримка Одінги від Дж. Сакса й К. Аннана.

Проте повернімося до Франциска І. Обрання єзуїта зумовило нові принципи поведінки: дотримання цілковитої слухняності, яку мусив сповідувати кожен член ордену. Як зазначав його засновник І. Лойола у "Духовних вправах", "підлеглий повинен дивитися на старшого як на самого Христа, він повинен підкорятися старшому, як труп, який можна перевертати в усіх напрямках, як палиця, що підкоряється будь-якому рухові, як куля з воску, який можна видозмінювати та розтягувати у всіх напрямках". Відомо, що єзуїтська методика досягнення повного підкорення особи викликала найбільший інтерес у керівників нацистської Німеччини. Саме за принципами ордену єзуїтів створював організацію СС Г. Гімлер, щодо якого Гітлер не дарма зауважував: "Я бачу в ньому нашого Ігнатія Лойола".

Варто зазначити, що перший дзвінок новообраний Папа зробив давньому другові й колезі — тодішньому главі ордену єзуїтів А. Ніколасу. До того ж телефонував особисто, оминувши секретаря, а у пресі цей факт піднесли як свідчення скромності Франциска, який вирішив увести в ужиток просте, неформальне спілкування.

Цей випадок переконливо ілюструє жорстку ієрархію Товариства Ісуса. Річ у тім, що, з одного боку, генерал ордену, або "Чорний Папа", підкоряється безпосередньо понтифікові. З іншого — ставши Папою, Бергольйо залишився членом ордену і згідно з його статутом повинен, як і раніше, підкорятися своєму генералові. Ситуація двозначна, й цілком очевидно, що самостійність нового Папи є доволі відносною. Водночас понтифік має символізувати злиття влади ордену й влади Церкви.

Отже, мимоволі поставало запитання: хто правитиме — "Чорний Папа" чи Папа Римський?

"Бідний" Папа й теологія звільнення

Не менш значущою в умовах загострення боротьби за владу, інформацію та ресурси є ще одна особливість нового Папи — виняткова скромність і демонстративна близькість до простих людей.

Франциск I, справді, ідеально говорить про "бідну Церкву". У ситуації поглиблення світової кризи, коли бідні біднішають, а багаті збагачуються й надалі, поява Папи, який відмовляється від розкішного лімузіна, вельми доречно. Уже в першій своїй проповіді понтифік наголошував на упокоренні, терпінні й пробаченні: "Трохи милосердя робить світ теплішим і справедливим. Ми повинні зрозуміти милосердя Господа. Бог ніколи не втомлюється прощати. Це ми втомлюємося просити пробачення".

Основу успішної діяльності єзуїтів, як значалося, завжди становила мораль пристосування, що привчає вірян під виглядом виконання духовного закону, по суті, порушувати його, часто несвідомо. "Новий стиль поведінки понтифіка, яким так захоплюються представники ЗМІ, з його показною скромністю, демократичністю і навіть певним запанібратством слід сприймати як складову частину єзуїтської методики поведінки, що припускає максимальне занурення в навколишню культурну реальність". Отже, головне — диявол криється в деталях — не в то му, що говорить новий понтифік, а в тому стратегічному завданні, для виконання якого його обрали.

А завдання полягає в зміцненні влади транснаціональних власників. Для цього й потрібна ілюзія справедливої Церкви — рятівника бідних, а курс Папи на створення "бідної Церкви" варто розглядати як методику послаблення пильності вірян, поки еліти привласнюватимуть національні багатства католицьких країн, насамперед Латинської Америки.

З феноменом "бідного" Папи пов'язана ще одна особливість Франциска — ставлення до теології звільнення (ТЗ), від якої Бергольйо дистанціювався ще на початку кар'єри. Однак прямий зв'язок із цією доктриною виразний у його риториці, яку так уподобали латиноамериканські католики.

Річ у тім, що ТЗ базується на засадах соціальної справедливості, боротьби з бідністю як громадським гріхом. Для кращого розуміння проблеми наведемо кілька основних принципів цієї доктрини:

— християнський порятунок недосяжний без економічного, політичного, соціального та ідеологічного звільнення як вагомої ознаки людської гідності;

— потрібно знищити експлуатацію, свавілля й несправедливість цього світу;

— необхідно гарантувати людям доступні освіту й охорону здоров'я;

— бідність є громадським гріхом;

— бідні завжди мають усвідомлювати, що залучені у процес класової боротьби;

— спочатку слід забезпечити людині гідні умови життя, а лише потім навертати її до віри, якщо вона виявляє бажання.

Отже, прибічники цього напряму вважають, що бідність є джерелом громадського гріха. Саме тому активний розвиток теології звільнення у 1960-х рр. у Латинській Америці призвів до нового прочитання Біблії й визнання Христа не лише Утішником, а й Визволителем пригноблених. Через це ТЗ часто розуміють як форму християнського соціалізму.

У Латинській Америці християнська місія виконує особливу роль захисту справедливості для бідних і пригноблених, особливо через політичну діяльність. До речі, найбільшого поширення ця доктрина здобула саме серед єзуїтів, які, зокрема, навчали: "Боротьба за віру та боротьба за справедливість невіддільні. Віра в Бога буде мертвою, якщо до слабкого, бідного й пригнобленого виявляти лише співчуття та опікати його. Істинна віра потребує солідарності з ним".

Вплив теології звільнення в католицизмі похитнувся після того, як К. Маккрорі видав акт про її офіційне засудження у 1980-х рр., а адепти стали зазнавати переслідувань Іоанна Павла II, а згодом і Бенедикта XVI. Останній як глава Конгрегації доктрини віри також неодноразово засуджував цю течію.

Проте на користь теології звільнення висловилися видатні церковні діячі, зокрема архієпископ О. А. Ромеро, який викривав олігархічну диктатуру, через що 1980 р. був убитий правими бойовиками. Мати Тереза під час візиту на Кубу 1986 р. описала співвідношення християнської й соціалістичної доктрин: "Я вважаю вчення Христа глибоко революційним і повністю відповідним справі соціалізму. Воно не суперечить навіть марксизму-ленінізму".

Християни Латинської Америки знаходять у ТЗ відповіді на чимало важливих питань, наприклад, як зробити, щоб віра не відчужувала, а звільняла? У. Чавес — один із прибічників теології звільнення, сформулював цю думку так: "Ісус Христос, поза сумнівом, був історичною фігурою — повстанцем, одним із наших, антиімперіалістом. Він повстав проти Римської імперії. Христос був революціонером. Він повстав проти релігійних ієрархій. Він повстав

проти економічної влади того часу. Він віддав перевагу смерті для захисту своїх гуманістичних ідеалів, і він жадав змін. Він був нашим Ісусом Христом". Очевидно, що Ватикан не міг прийняти та схвалити таку революційну спрямованість. Проте використання певних елементів теології звільнення саме єзуїтами з метою проникнення в революційні організації та залучення селянських мас Латинської Америки до орбіти впливу вкладається в їхню методику соціальної та культурної мімікрії.

Світові ЗМІ часто цитують вислови нового Папи, що відрізняються соціальною спрямованістю, але з виразним духом примиренства зі встановленим ладом неоліберальної епохи. Наприклад, "несправедливий розподіл благ залишається сталим, провокуючи ситуацію громадського гріха, що обмежує можливості повноцінного життя багатьом нашим братам" чи "працюватимемо разом і разом підемо шляхом братерства та любові. Молімося один за одного, за увесь світ, сповнений великого братерства".

Папа начебто й засуджує нерівність, але водночас констатує її незмінність і робить головний висновок: навіть у несправедливому світі все одно є "братерство". Отже, на підсвідомому рівні у пастви формується образ безневинних багатих, нівелюються соціальні розбіжності, виховується політична пасивність.

Ватикан як чинник глобального управління

Перелічені "особливості", пов'язані з особою нового Папи, а також із ситуацією всередині й навколо Ватикану, свідчать про подальші серйозні зміни у світовій системі. І одним із головних векторів цих змін є Латинська Америка. Таке твердження засновано на історичній аналогії. Слід нагадати, що 16 жовтня 1978 р. під ім'ям Іоанн Павло II Святий Престол очолив поляк К. Войтила. Він став не лише першим за останні 455 років наймолодшим Римським Папою неіталійського походження, а й першим в історії понтифіком слов'янського походження. Після його обрання по дії в Польщі та всьому соціалістичному таборі розвивалися нестримно. До того ж саме Іоанн Павло II став для багатьох поляків (і не лише для них) ідеологом та символом боротьби з політичним режимом.

Утім, справа не так у символізмі, як в організації конкретної діяльності. Зокрема, створене 1980 р. опозиційне профспілкове об'єднання "Солідарність" отримувало суттєву допомогу через костьоли, не кажучи вже про пропаганду, яку вели під час церковних служб. Завдяки цілеспрямованій підтримці влітку 1989 р. у соціалістичній Польщі було сформовано перший

за 45 років некомуністичний уряд. У грудні 1990 р. президентом Польщі було обрано лідера "Солідарності" Л. Валенсу, а Польська Народна Республіка припинила існування.

Проте повернімося до Південної Америки. Символічно, що зміни у Ватикані сталися одночасно зі смертю У. Чавеса, який уособлював антиглобалістську Латинську Америку. Багато експертів і сам венесуельський лідер припускали, що причини його онкологічної хвороби створено штучно, як і в інших латиноамериканських політиків-лівоцентристів, які борються за прискорення південноамериканської інтеграції на противагу домінуванню США. Зокрема, рак діагностували у 10 президентів континенту (!). Двоє з них — Н. Кіршнер та У. Чавес — уже померли.

Інформація не лише для довідки, а й для серйозних роздумів і висновків. Карциному щитоподібної залози виявили у колишньої президентки Аргентини К. Ф. де Кіршнер, вдови та спадкоємиці Н. Кіршнера. Сам президент Кіршнер, друг Чавеса, помер роком раніше від раку кишківника, йому було 60 років. Ще одному близькому другу й соратникові Чавеса — 66-річному президентові Бразилії Л. да Сільві — свого часу лікарі діагностували рак горла. У 2011 р. Сільву змінила на президентському посту Д. Русеф, у якої діагностували рак грудей. У 59-річного президента Парагваю Ф. Луго знайшли лімфому. У 54-річного президента Болівії Е. Моралеса — рак носа, у 62-річного президента Колумбії Х. Кальдерона — рак простати. Очолює сумний список Ф. Кастро, який попереджав друга Чавеса про "онкологічну заразу". У кубинського лідера діагностували рак кишківника, до якого згодом додалася злоякісна пухлина простати. Усі ці факти змушують сумніватися у простому збігові обставин і свідчать про застосування новітніх технологій. Хоча прямих доказів цьому доки немає. Упевнений, що доки немає.

Стосовно відносин У. Чавеса з Церквою, то вони були настільки напруженими, що в майбутньому могли спричинити розрив між Венесуелою і Ватиканом, який підтримував опозицію команданте. Натомість Чавес виявляв прихильність до "Реформованої католицької церкви Венесуели", що симпатизувала лівому проекту. Варто зауважити, що її священниками є клірики, заборонені у служінні католицькими єпископами за різні канонічні порушення, як-от виступи проти обов'язкового celibату, лібералізація гомосексуальних стосунків, розлучень тощо.

Обрання латиноамериканського Папи символізувало кінець епохи Чавеса та перехід естафети на континенті від "народних політиків", які захищають бідних, до "бідної Церкви". Однак насправді йдеться про можливість "нової"

Католицької церкви перехопити соціальні гасла в національно налаштованих політиків Латинської Америки й надати їм змісту, вигідного й безпечного для наднаціональних структур.

Отже, боротьба за Святий Престол полягає, по-перше, у прагненні світової еліти якнай-ефективніше вбудувати Католицьку церкву в систему нового посткризового ладу, що наразі формується. Це рівень глобального управління. По-друге, йдеться про реформатування впливу в Латинській Америці, що неможливо без участі Католицької церкви. Це рівень регіонального управління.

І в тому, і в іншому разі необхідно контролювати фінанси — звідси й перехід Банку Ватикану під опіку мальгійців; формування нової світової релігії, тобто "нової евангелізації". Йдеться про зближення різних культур і релігій, причому особливу увагу зосереджено на Сході.

Над цим питанням багато років працював колишній генерал Товариства Ісуса — іспанець А. Ніколас. В інтерпретації єзуїтів евангелізацію розуміють як екуменічну відкритість, міжрелігійний діалог, що має на меті сформувати єдину світову релігію під орудою Папи Римського, який також перебуває під контролем "Великого Брата" — "Чорного Папи".

Показово, що Всесвітній єврейський конгрес (ВСК) надзвичайно тепло привітав нового пон-

тифіка. Президент ВСК Е. М. Бронфман заявив, що добре знає Франциска як людину, завжди відкрити до діалогу, здатну налагодити тісний зв'язок між католицизмом та іншими релігіями. Більше того, ВСК сподівається, що новий Папа вживатиме заходів щодо священнослужителів, які заперечують Голокост, і зміцнить зв'язки між Ватиканом та Ізраїлем. Друг Франциска Б. Тененбаум також прихильно висловився про нього: "Це людина дуже проста, дуже скромна й духовна. Частіше за інших пап він брав участь у численних міжрелігійних зустрічах. У нього безліч друзів-рабинів, з якими він публікував свої книги. Він відвідував багато синагог. Це людина, позначена глибокою пошаною до усіх осіб, які мають право на відмінність".

Зрештою, можна констатувати, що сукупність наведених "особливостей" нового Папи, а також зміни в системі Ватикану та події, що супроводжували обрання Франциска, свідчать про початок чергового етапу трансформації світової системи. Головна битва розгортатиметься не лише в Латинській Америці та довкола неї, а й на теренах колишнього Радянського Союзу, Польщі та України.

Постає логічне запитання: чому саме на території нашої країни?

(Далі буде)

Список використаної літератури

1. Ачлей А. Битва глобальных проектов. В 3 ч. Часть 1. Евреи, католики, шииты, "васпы" / Александр Ачлей. — Москва : Вольт, 2011. — 240 с.
2. Браун Д. Ангелы и демоны / Д. Браун ; перевод с английского Г. Б. Косов. — Москва : АСТ : Люкс, 2005. — 606 с.
3. Гризингер Т. Иезуиты. Полная история их явных и тайных деяний от основания ордена до настоящего времени / Теодор Гризингер. — Минск : Минская фабрика цветной печати, 2004. — С. 58.
4. Фраттини Э. Священный Альянс. Палачи и шпионы Ватикана / Эрик Фраттини. — Москва : Эксмо, 2007. — 576 с.

Mykola Senchenko,

Director of the Book Chamber of Ukraine, Professor

Civilization project "Papal Empire of Rome": popes and cardinals of the Vatican

The article presents a brief description of Pope Francis, an Argentine Jesuit cardinal from Buenos Aires. 85-year-old Jorge Mario Bergoglio was born on December 17, 1936. Before being elected pontiff, he held the post of Argentine cardinal of the Roman Catholic Church. He served as the archbishop of Buenos Aires since 1998. He was elevated to the College of Cardinals in 2001. He is the first Jesuit pope. Occupying the Holy See, he continues the policy aimed at the implementation of the "Papal Empire of Rome" civilizational project, which was discussed in the author's previous studies.

Keywords: *Vatican; Pope Francis; Pope John Paul II; "Solidarity"; Catholics; uniates; Jesuit order, civilization projects; world domination*

References

1. Achlej A. (2011). *Bitva globalnyh proektov. V 3 ch. Chast 1. Evrei, katoliki, shiity, "vaspy"*. Moskva: Volant.
2. Braun D. (2005). *Angely i demony*. Moskva: AST: Lyuks.
3. Grizinger T. (2004). *Iezuity. Polnaya istoriya ih yavnyh i tajnyh deyanij ot osnovaniya ordena do nastoyashego vremeni*. Minsk: Minskaya fabrika cvetnoj pechati.
4. Frattini E. (2007). *Svyashennyj Alyans. Palachi i shpiony Vatikana*. Moskva: Eksmo.

Надійшла до редакції 28 листопада 2022 року